

การเข้าไปใน [Feral Atlas](#) ไม่ได้ให้ความรู้สึกเหมือนการเปิดเว็บไซต์บทความหรืองานเขียนทางวิชาการทั่วไป ที่มักจะเต็มไปด้วยตัวหนังสือและเชิงอรรถที่ห้อยท้ายคำอธิบาย หากแต่คล้ายกับการก้าวเข้าไปสู่ภูมิทัศน์ที่ทั้งเชื่อเชียวและสั่นคลอน หน้าจอคอมพิวเตอร์ที่หลายคนคุ้นชินปรากฏเป็นสนามของภาคสนาม ที่เราสามารถคลิก เลื่อน และหลงทางได้พอ ๆ กับการเดินในป่าหรือชุมชนที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน (Tsing et al., 2021) ความแตกต่างสำคัญคือ สนามของเว็บไซต์ดังกล่าวไม่ได้ประกอบจากบ้านเรือนหรือเสียงของผู้ให้ข้อมูล แต่ประกอบขึ้นจากเชื้อโรคที่เราอาจไม่รู้จัก พืชรุกรานที่ข้ามพรมแดนโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือแม้แต่เศษซากพลาสติกที่เราคิดว่าเราได้ทิ้งไปแล้ว

โลกที่ปรากฏในเว็บไซต์นี้ไม่ได้เป็นโลกที่ถูกจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสะท้อนถึงการเชื่อเชียวให้เราเผชิญหน้ากับความยุ่งเหยิงของมนุษยสมัย (Anthropocene) ยุคที่มนุษย์กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโลก การอาละวาด (feral) ของบางสิ่งหลังหลุดจากการควบคุมของมนุษย์ คือสาระหลักที่พาเราไปพิจารณาว่าระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตไม่เพียงอยู่ในฐานะสิ่งที่มนุษย์กำหนด แต่ยังเป็นตัวกระทำอีกฟากฝั่งหนึ่งที่ก่อผลกระทบและสร้างเส้นทางใหม่ให้กับโลกใบนี้ สำหรับนักมานุษยวิทยา [Feral Atlas](#) จึงไม่ใช่เพียงสื่อกลางเพื่ออ่านหรือค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับยุคมนุษยสมัยเท่านั้น หากแต่คือพื้นที่ทดลองเชิงวิวิธวิทยาว่าเราจะทำงานชาติพันธุ์วรรณาอย่างไรกับโลกที่สนามวิจัยไม่ได้อยู่ห่างไกล หากแต่อยู่ตรงหน้าเราในรูปแบบสื่อดิจิทัล

[Feral Atlas](#) เป็นเว็บไซต์ที่เกิดจากความร่วมมือของนักมานุษยวิทยา นักวิทยาศาสตร์ และศิลปิน นำโดยแอนนา ซิง (Anna Tsing) เจนิเฟอร์ เดเกอร์ (Jennifer Deger) อัลเดอร์ คิลแมน แซ็กเซนา (Alder Keleman Saxena) และเฟย์เฟย์ โจว (Feifei Zhou) เป้าหมายของเว็บไซต์นี้ไม่ใช่แค่เพียงเพื่อสร้างคลังข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นการออกแบบพื้นที่ดิจิทัลที่ทำให้ผู้เข้าชมมองเห็นโลกที่มากกว่ามนุษย์ (more-than-human) อย่างเป็นรูปธรรม (Tsing et al., 2021) สิ่งที่น่าสนใจคือ การจัดวางเนื้อหาใน [Feral Atlas](#) ไม่ใช่การเล่าเรื่องแบบเป็นเส้นตรง แต่เป็นภูมิทัศน์ที่กระจัดกระจาย ซึ่งผู้เข้าชมต้องเลือกเส้นทางเอาเอง เพื่อทำความเข้าใจผืนผ้าอันปะติดปะต่อของมนุษยสมัย

ข้อมูลสำคัญที่ปรากฏบนเว็บไซต์คือรายงานภาคสนาม (field reports) ซึ่งเป็นการบันทึกและเล่าเรื่องของสิ่งที่หลุดจากการควบคุม (feral entities) นั่นคือสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตที่เคลื่อนไปในทิศทางที่เกินการควบคุมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อโรคที่แพร่ไปตามเส้นทาง

การค้า พืชพรรณที่แทรกซึมผ่านโครงสร้างพื้นฐาน หรือขยะพลาสติกที่เดินทางข้ามมหาสมุทร รายงานภาคสนามเหล่านี้เขียนขึ้นโดยนักวิจัยหลากหลายสาขา โดยถ่ายทอดผ่านภาษา ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ และภาพวาดเชิงทัศนศิลป์

อย่างไรก็ตาม นอกจากรายงานภาคสนามแล้วยังมีเครื่องมือเชิงแนวคิดที่โครงสร้างเว็บไซต์ใช้จัดระเบียบ เช่น ตัวจุดชนวนแห่งมนุษยสมัย (Anthropocene Detonators) ซึ่งชี้ให้เห็นตัวเร่งที่ทำให้ระบบนิเวศพลิกผัน เช่น การทำเหมือง การขนส่ง หรืออุตสาหกรรมสมัยใหม่ จุดพลิกผัน (Tippers) ที่หมายถึงจุดเริ่มต้นของผลกระทบหรือจุดพลิกเล็ก ๆ ที่ทำให้เกิดการลุกลามหรือขยายตัวอย่างคาดไม่ถึง ตลอดจนลักษณะการอาละวาด (Feral Qualities) หรือก็คือวิธีการที่สิ่งทีหลุดจากการควบคุมปรับตัวเข้ากับโครงสร้างพื้นฐานของมนุษย์ เครื่องมือเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแว่นขยายที่ชี้ให้ผู้เข้าชมเห็นว่า โลกอย่างที่เรานำอยู่ไม่ได้พังทลายอย่างกะทันหัน หากแต่เต็มไปด้วยแรงกระเพื่อมที่เชื่อมโยงกันอย่างหลากหลาย

ในเชิงสุนทรียะ [Feral Atlas](#) ไม่ได้นำเสนอเพียงข้อความที่บรรยายหรือให้ข้อมูล แต่ผสมผสานพหุวิธีการรับรู้ (multimodalities) ผ่านบทความเชิงวิชาการ งานศิลปะ บทกวี แผนที่ เสียงและภาพเคลื่อนไหว ซึ่งทั้งหมดนี้บังคับให้ผู้เข้าชมต้องทำความเข้าใจเนื้อหาแบบมากกว่าหนึ่งประสาทสัมผัส เป็นการขยักงานชาติพันธุ์วรรณนา ออกจากหน้ากระดาษสู่พื้นที่ดิจิทัลที่ทั้งดึงดูดและตั้งใจให้สับสนไปพร้อมกัน ในแง่นี้ [Feral Atlas](#) จึงเป็นมากกว่าการอธิบายมนุษยสมัย แต่คือความพยายามจำลองประสบการณ์ในการทำความเข้าใจมนุษยสมัยที่ผู้ชมมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง ไม่ใช่เพียงผ่านการบรรยายเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

การเข้าในฐานะการเข้าสู่สนาม

เมื่อคลิกเข้าสู่ [Feral Atlas](#) สิ่งที่เราพบไม่ใช่หน้าโฮมเพจเรียงเมนู แต่เป็นพื้นที่อันแปลกตาที่เต็มไปด้วยภาพ ลายเส้น และการเคลื่อนไหว ราวกับว่าหน้าจอได้กลายเป็นภูมิทัศน์ที่เราไม่เคยเคย ภูมิทัศน์นี้ไม่ใช่ภูเขาหรือทุ่งหญ้า แต่เป็นภูมิทัศน์ของข้อมูล เรื่องเล่า และสิ่งมีชีวิตที่กำลังรอให้เราคลิกเข้าไปสัมผัส

ความรู้สึกแรก ๆ ที่ผู้เข้าชมสัมผัสได้คือการหลงทางอย่างที่เราออกแบบเว็บไซต์ตั้งใจ การไม่เรียงเมนูของหน้าเพจต่าง ๆ ทำให้เราไม่รู้ว่าจะเริ่มอ่านจากตรงไหนก่อน เหมือนการที่นักมานุษยวิทยาออกไปทำงานภาคสนามในหมู่บ้านที่ไม่มีใครปูเส้นทางไว้ให้ การเลือกคลิกเข้าไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งหนึ่งจึงเป็นการตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินเอง เช่น การคลิกเข้าไปที่ “พลาสติก” อาจพาเราไปสู่เรื่องเล่าเกี่ยวกับมหาสมุทร ขณะเดียวกันการคลิกเลือก “เชื้อโรค” กลับพาเราไปอยู่ท่ามกลางเครือข่ายการค้าระดับโลก

ในเชิงชาติพันธุ์วรรณนา การเข้าเว็บไซต์นี้ไม่ต่างไปจากการเผชิญหน้ากับสนามที่ไม่มีขอบเขตแน่นอน แน่นอนว่า [Feral Atlas](#) ไม่ใช่หมู่บ้านที่มีขอบเขตชัดเจน แต่เป็นเครือข่ายของแหล่งข้อมูลที่ยายออกไปทุกทิศทุกทาง ผู้ใช้จึงไม่ใช่แค่ผู้สังเกตการณ์ แต่กลายเป็นนักสำรวจที่ทุกการคลิกคือการสร้างเส้นทางภาคสนามเฉพาะตัว ความแปลกที่นำตื่นเต็นอีกประการคือ

สนามนี้ตอบสนองทันทีต่อการเคลื่อนไหว การคลิกในแต่ละครั้งคือการสร้างทางเข้า (entry point) ใหม่ ๆ ทำให้ผู้เข้าชมไม่ได้เผชิญกับวัฒนธรรมที่อยู่ตรงข้าม หากแต่เผชิญกับความยุ่งเหยิงของมนุษยสมัยที่ตนเองก็เป็นส่วนหนึ่ง การเข้าสู่สนามแบบนี้จึงไม่ใช่การไปพบคนอื่น แต่คือการถูกบังคับให้มองกลับมายังผลกระทบที่มนุษย์ก่อขึ้นในลักษณะต่าง ๆ

ผู้เข้าชมในฐานะนักเดินทาง

ใน *Feral Atlas* ผู้ใช้ไม่เคยเป็นเพียงผู้อ่านที่แน่นิ่ง แต่ถูกผลักดันให้กลายเป็นนักเดินทาง (traveler) ที่ต้องเลือกเส้นทางเอาเอง การสำรวจเว็บไซต์จึงไม่เหมือนการอ่านหนังสือที่หน้ากระดาษเรียงต่อกันอย่างมีลำดับ หากแต่เป็นการเดินในภูมิทัศน์อันปะติดปะต่อ (patchy landscape) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของซิงที่ว่า มนุษยสมัยไม่ได้เป็นปรากฏการณ์แบบเส้นตรงและเป็นสากล หากแต่คือเครือข่ายของเศษเสี้ยวและร่องรอยที่ซ้อนทับกัน (Tsing 2015: Tsing et al., 2024) ผู้เข้าชมที่คลิกไปตามรายงานภาคสนามต่าง ๆ จึงเท่ากับว่าได้สร้างเรื่องเล่าการเดินทางของตัวเอง การเลือกเส้นทางแต่ละครั้งจะพาไปเจอเรื่องราวและภาพความเข้าใจที่แตกต่างกัน เช่น จากพืชพรรณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปสู่การแพร่เชื้อในอเมริกาเหนือ แล้ววกกลับมาที่การทำเหมืองในแอฟริกา การเดินทางเช่นนี้ไม่ใช่การมีภาพรวมใหญ่เพียงภาพเดียว แต่เป็นการเผชิญกับความแตกต่างของโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างไม่คาดคิด

ในแง่ *Feral Atlas* จึงสร้างบทเรียนว่า การทำความเข้าใจมนุษยสมัยต้องยอมรับภาวะหลงทางและการไม่มีเส้นทางที่ชัดเจน ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของซิงที่ว่า นักมานุษยวิทยาไม่ใช่ผู้ที่เก็บข้อมูลมาเรียงให้เป็นระเบียบ แต่เป็นผู้บันทึกความแตกต่าง การตัดข้าม และจังหวะที่ไม่ต่อเนื่องของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดการเดินทางยิ่งไปกว่านั้น ประสบการณ์ของผู้เข้าชมยังทำให้งานชาติพันธุ์วรรณนาบนเว็บไซต์กลายเป็นการร่วมเดินทาง (collaborative journey) เพราะผู้เข้าชมแต่ละคนมีเส้นทางการอ่านไม่เหมือนกัน ไม่มีใครเห็นและเข้าใจข้อมูลในเว็บไซต์นี้ในแบบเดียวกันทั้งหมด เสมือนว่านักเดินทางแต่ละคนได้สร้างเรื่องราวการเดินทางเฉพาะตัวขึ้นมา การอ่านข้อมูลใน *Feral Atlas* จึงไม่ใช่การสรุปมนุษยสมัยให้เป็นความจริงแบบเดียว แต่คือการเปิดโลกให้เห็นว่า ความจริงนั้นมีหลายเส้นทางที่ยังคงเชื่อมโยงกันอยู่ (Haraway, 2016)

สิ่งไม่ใช่มนุษย์และศักยภาพกระทำการ

สาระสำคัญของ *Feral Atlas* คือการทำให้สิ่งไม่ใช่มนุษย์กลายเป็นผู้แสดง (actors) ในมนุษยสมัยโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นไวรัสที่แพร่ตามเส้นทางสายการบิน ขยะพลาสติกที่เดินทางในทะเล หรือพันธุ์ไม้ที่เกาะติดไปกับรถไฟ เรื่องราวทั้งหมดที่ปรากฏในเว็บไซต์ไม่ใช่เพียงวัตถุที่มนุษย์เฝ้าดู แต่ดำรงอยู่ในฐานะสิ่งที่มีผลกระทบของตนเอง (Latour, 2005)

ความพยายามจัดวางรายงานภาคสนามสะท้อนความพยายามลดทอนความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ (de-centering human) ในการเป็นผู้เล่าเรื่องหลัก และเปิดพื้นที่ให้สิ่ง

ไม่ใช่มนุษย์มีบทบาทเป็นตัวแสดงนำ เรื่องเล่าที่ปรากฏจึงไม่ใช่การศึกษาชุมชนของมนุษย์เท่านั้น แต่เป็นการทำงานชาติพันธุ์วรรณนาในโลกที่เต็มไปด้วยการอยู่ร่วมและพันกัน (entanglement) ของสิ่งที่มีมนุษย์ควบคุมไม่ได้ (Tsing, 2015)

อย่างไรก็ตาม การให้เสียงกับสิ่งไม่ใช่มนุษย์ใน *Feral Atlas* เองก็ยังมีข้อจำกัด เพราะในท้ายที่สุด เรื่องเล่าเหล่านี้ล้วนถูกเขียนและจัดรูปโดยมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา หรือศิลปิน ดังนั้น ศักยภาพกระทำการ (agency) ของสิ่งไม่ใช่มนุษย์ในที่นี้ จึงเป็นทั้งการแสดงจริง ๆ ผ่านการสร้างผลกระทบจริงในโลก และการแสดงแทนที่มนุษย์เป็นผู้ตีความและนำเสนอ ความตึงเครียดของการให้บทบาทเช่นนี้เองที่ทำให้เว็บไซต์น่าสนใจ เพราะนั่นคือการไม่ปล่อยให้ผู้ชมที่ติดตามได้ไม่หลงลืมว่าในมนุษย์สมัยไม่มีสิ่งใดที่ดำรงอยู่เพียงลำพัง

สำหรับนักเดินทางอย่างผู้เข้าชม การได้คลิ๊กอ่านเรื่องราวเหล่านี้คือการยอมรับว่าเรื่องราวต่าง ๆ ไม่อาจจำกัดอยู่แค่เสียงมนุษย์ แต่ต้องเรียนรู้วิธีเล่าการกระทำของสิ่งไม่ใช่มนุษย์ด้วย การขยายขอบเขตแบบนี้อาจเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายที่เราจะเขียนถึงมนุษย์สมัยในฐานะโลกที่มีหลายผู้แสดง เช่นเดียวกับความท้าทายที่เราต้องเผชิญว่าการเล่าเสียงที่สิ่งไม่ใช่มนุษย์นั้นย่อมไม่มีวันสมบูรณ์

พหุวิถีของการรับรู้และการเมืองของการเล่าเรื่อง

สิ่งที่ทำให้ *Feral Atlas* แตกต่างจากงานชาติพันธุ์วรรณนาแบบดั้งเดิมคือการไม่ปล่อยให้เรื่องราวถูกบรรจุอยู่ในข้อความเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังผสมผสานเสียง ภาพ วิดีทัศน์ บทกวี แผนที่ และกราฟิกเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นงานชาติพันธุ์วรรณนาแบบพหุวิถี (multimode) ที่ผู้ใช้ต้องใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลายในการอ่าน การเลื่อนหน้าจอไม่ได้แค่เปลี่ยนย่อหน้า แต่ยังเป็นเปลี่ยนวิถีของการรับรู้ด้วย ตั้งแต่การอ่านตัวอักษร ไปสู่การฟังเสียง ไปจนถึงการจ้องภาพเคลื่อนไหวที่ไม่อธิบายตรง ๆ แต่ทำให้อารมณ์ร่วมเกิดขึ้น

งานชาติพันธุ์วรรณนาแบบพหุวิถีเช่นนี้กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างกว่างานเขียนงานวิชาการปกติ เพราะในทางหนึ่งมีการดึงศิลปิน นักออกแบบ และนักกวีเข้ามามีบทบาทเท่ากับนักมานุษยวิทยาและนักวิทยาศาสตร์ แต่ในขณะเดียวกัน นี่ก็คือ การเมืองของการเล่าเรื่อง เพราะการเลือกใช้สื่อใด ย่อมสะท้อนถึงอำนาจและข้อจำกัดบางอย่าง เช่น ใครสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่เต็มไปด้วยภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ใครมีเครื่องมือหรืออินเทอร์เน็ตแรงพอที่จะเปิดกราฟิกหนัก ๆ ได้ การออกแบบเช่นนี้จึงไม่ได้เป็นกลาง แต่ทำให้บางกลุ่มผู้อ่านเข้าถึงง่าย ในขณะที่บางกลุ่มอาจถูกกันออกไปโดยปริยาย

อีกด้านหนึ่งความเป็นพหุวิถีของงานชาติพันธุ์วรรณนาใน *Feral Atlas* คือการทำทลายการเขียนงานแบบดั้งเดิมที่ผูกขาดการเล่าเรื่องโดยเสียงนักมานุษยวิทยาเพียงกลุ่มเดียว นั่นคือเมื่อมีบทกวีหรือภาพวาดเข้ามาประกอบ สิ่งที่ถูกวางเคียงข้างได้บังคับให้งานชาติพันธุ์วรรณนาสูญเสียเอกสิทธิ์ของการเป็นผู้เล่าเรื่องหลัก และยอมรับว่าความจริงของมนุษย์สมัยอาจต้องการหลายเสียง หลายภาษา และหลายวิถีของการสื่อสาร

กล่าวได้ว่า ถึงที่สุดแล้ว ความเป็นพหุวิถีของ *Feral Atlas* จึงไม่ใช่เพียงเรื่องของสุนทรียะ แต่คือการทดลองว่าการทำงานชาติพันธุ์วรรณาในโลกที่กำลังวิกฤติ อาจจำเป็นต้องสลายเขตแดนของสื่อ (medium) และเขตแดนของผู้เล่า (author) ไปพร้อมกัน

ช่วงเวลาและความไม่ต่อเนื่องของการคลิก

การเดินทางใน *Feral Atlas* ไม่ได้เกิดขึ้นบนเส้นทางที่ต่อเนื่อง หากแต่เป็นการกระโดดไปมาระหว่างช่วงเวลาและสถานที่ การคลิกหนึ่งครั้งอาจพาผู้ใช้จากป่าฝนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่โรงงานอุตสาหกรรมในยุโรปศตวรรษที่ 19 หรือจากซากขยะพลาสติกที่ลอยอยู่ในมหาสมุทรปัจจุบันไปสู่จุดกำเนิดการผลิตในทศวรรษ 1950 ทุกครั้งที่ผู้ใช้กดปุ่มของเมาส์ ลำดับเวลาถูกย่อ ดัด และเชื่อมโยงกันอย่างไม่เป็นเส้นตรง

ในมิติของงานชาติพันธุ์วรรณา ประสบการณ์นี้สะท้อนสิ่งที่ซึ่งเรียกว่าซากปรักหักพังของระบบทุนนิยม (ruins of capitalism) อันเป็นเศษซากที่ยังคงอยู่จากกระบวนการทางเศรษฐกิจแบบข้ามชาติของโลกสมัยใหม่ (Tsing, 2015) มนุษยสมัยจึงไม่ใช่เรื่องราวที่ดำเนินไปอย่างมีต้นทางและปลายทาง แต่เป็นการดำรงอยู่ของหลายช่วงเวลา (multiple temporalities) ที่ปะปนและคงอยู่ร่วมกัน บางสิ่งคืออดีตที่ยังไม่ยอมตาย บางสิ่งคือปัจจุบันที่ผลิตซ้ำผลของอดีต ในขณะที่บางสิ่งคืออนาคตที่ถูกคาดการณ์ไว้แล้วโดยโครงสร้างพื้นฐานที่ถูกสร้างขึ้น

ที่สำคัญคือ การคลิกทำให้ผู้ชมต้องเผชิญกับเวลาแบบหย่อม ๆ (patchy) หรือก็คือเศษเสี้ยวที่แตกเป็นชิ้น ๆ ไม่สามารถรวมเป็นเส้นทางของประวัติศาสตร์เดียวได้อย่างแนบสนิท (Tsing, 2015) ประสบการณ์เช่นนี้ขัดกับความเคยชินของโลกวิชาการที่ชอบจัดลำดับเวลาเป็นเส้นตรง แต่ในทางกลับกัน มุมมองแบบนี้ใกล้เคียงกับวิธีที่ผู้คนจริง ๆ เผชิญ เพราะในมนุษยสมัย โลกที่เต็มไปด้วยความไม่ต่อเนื่อง ความบังเอิญ และจุดหักเหที่คาดไม่ถึง ดังนั้น *Feral Atlas* จึงไม่ได้เพียงบอกวามมนุษย์สมัยเป็นยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์โลก แต่ทำให้ผู้เข้าชมรู้สึกวามมนุษย์สมัยคือเครือข่ายเวลาที่แตกกระจายและไม่เคยมั่นคง นี่คือการชาติพันธุ์วรรณาของเวลาที่เรายังไม่ได้แค่จดบันทึก แต่ถูกจำลองให้สัมผัสผ่านจังหวะของการคลิกด้วยตัวเอง

บทสะท้อนของผู้เข้าชม

การเดินทางใน *Feral Atlas* ทำให้นักเดินทางไม่สามารถวางตัวเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ได้อย่างปลอดภัย ทุกคลิกที่เลือก ทุกเส้นทางที่เปิด ไม่ได้เป็นเพียงการสำรวจโลกของสิ่งอื่น หากแต่เป็นการเผชิญกับโลกที่ตัวเองก็เป็นผู้ก่อรูปขึ้นมา ขยะพลาสติกที่ปรากฏในรายงานภาคสนามไม่ใช่เรื่องเล่าที่อยู่ห่างไกล หากเชื่อมโยงกับถุงพลาสติกที่เราเพิ่งจะทิ้งไปเมื่อวานนี้ เชื้อไวรัสโคโรนาที่เดินทางไปกับเครื่องบินไม่ใช่เพียงเรื่องของระบบโลก หากแต่ยังสะท้อนการเดินทาง การเคลื่อนย้าย และการติดเชื้อที่เรามีประสบการณ์ร่วมกัน

ในแง่นี้ความเป็นงานชาติพันธุ์วรรณนาที่เว็บไซต์เปิดพื้นที่ให้เราสำรวจจึงเต็มไปด้วยความย้อนแย้ง กล่าวคือ เราเป็นทั้งผู้บันทึก และเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่บันทึกอยู่ตลอดเวลา นั่นคือเราไม่สามารถยืนอยู่นอกสนามได้จริง การสะท้อนเช่นนี้ทำให้งานชาติพันธุ์วรรณนาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเปิดเผยเสียงของสิ่งไม่ใช่มนุษย์ หรือบอกเล่าเส้นทางของมนุษย์สมัยเท่านั้น แต่ยังเปิดเผยความจริงที่ไม่น่าสบายใจนักกว่าเราเองก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในยุคสมัยนี้

การเผชิญกับความย้อนแย้งนี้นำไปสู่คำถามใหญ่กว่าว่า หากงานชาติพันธุ์วรรณนาถูกสร้างขึ้นบนฐานคิดที่นักมานุษยวิทยาไปเก็บเรื่องราวจากที่อื่นแล้วกลับมาเล่าให้ผู้อ่านรับรู้ จะเกิดอะไรขึ้นหากสนามนั้นคือโลกที่เราเองกำลังทำลายและอาศัยอยู่ร่วมกัน *Feral Atlas* จึงไม่เพียงท้าทายรูปแบบการเขียน แต่ท้าทายความหมายของการทำงานชาติพันธุ์วรรณนาเอง เพราะในมนุษยสมัย เราไม่ได้เขียนเกี่ยวกับคนอื่นเท่านั้น แต่ยังเขียนเกี่ยวกับตัวเราเองและการพังทลายที่เรามีส่วนร่วมสร้างขึ้น

สรุป

Feral Atlas ไม่ได้เป็นเพียงเว็บไซต์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นสนามภาคปฏิบัติที่เปลี่ยนให้ผู้เข้าชมกลายเป็นนักเดินทาง การคลิก การหลงทาง และการสร้างเส้นทางของเรื่องเล่าเฉพาะตัว ไม่ต่างจากการทำงานภาคสนามของนักมานุษยวิทยาในโลกแห่งความเป็นจริงที่แตกกระจายและไม่เป็นเส้นตรง เว็บไซต์นี้ทำให้เห็นว่า เรื่องราวของมนุษยสมัยไม่สามารถถูกเล่าได้ผ่านโครงเรื่องแบบเดียว หากแต่ต้องถูกสัมผัสผ่านเศษเสี้ยวและการรับรู้หลายรูปแบบ ทั้งภาพ เสียง ข้อความ และงานศิลปะ

ในเชิงทฤษฎี *Feral Atlas* สะท้อนว่างานชาติพันธุ์วรรณนาไม่อาจจำกัดอยู่ที่เสียงของมนุษย์ แต่ยังต้องเรียนรู้วิธีเล่าศักยภาพกระทำการของสิ่งไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งแทรกตัวอยู่ในทุกโครงสร้างพื้นฐาน ขณะเดียวกัน ความเป็นพหุวิถีของการรับรู้ก็ได้ท้าทายงานชาติพันธุ์วรรณนาแบบดั้งเดิมที่เคยผูกขาดการเล่าเรื่องด้วยข้อความและน้ำเสียงของนักวิชาการเพียงกลุ่มเดียว

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญคือ *Feral Atlas* ไม่ได้ปล่อยให้ นักมานุษยวิทยา รวมถึงผู้เข้าชม ลอยตัวอยู่เหนือปัญหา แต่ยังเน้นย้ำว่าเราทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยสมัย เราจึงไม่สามารถทำงานชาติพันธุ์วรรณนาแบบที่พูดถึงคนอื่นเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป แต่จะต้องตระหนักว่าการเขียนและการวิจัยของเราเองก็เป็นส่วนหนึ่งของโลกที่กำลังพังทลายเช่นกัน

ผู้เขียน

วิสุทธิ์ เวชวารภรณ์ นักวิจัย

ฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

รายการอ้างอิง

- Haraway, D. J. (2016). *Staying with the trouble: Making kin in the Chthulucene*. Durham, NC: Duke University Press.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Tsing, A. L. (2015). *The mushroom at the end of the world: On the possibility of life in capitalist ruins*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Tsing, A. L., Deger, J., Keleman Saxena, A., & Zhou, F. (Eds.). (2021). *Feral Atlas: The more-than-human Anthropocene*. Retrieved from <https://feralatlas.org/>
- Tsing, A. L., Deger, J., Keleman Saxena, A., & Zhou, F. (Eds.). (2024). *Field guide to the patchy Anthropocene: The new nature*. Stanford, CA: Stanford University Press.